

Sam doma

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Kdaj lahko otrok ostane sam doma, se zdi 'zvito' vprašanje, odgovor nanj pa ni enoznačen. Nekaj pa je gotovo: dojenčkov, zelo majhnih otrok ali otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, ne puščamo nikoli samih doma, niti za kratek čas. »Zelo trdno spi in se prav nikoli ne zbudi« ni ustrezen izgovor. Vse preveč nesreč se namreč največkrat zgodi prav doma ali v okolici doma.

V letošnjem letu smo lahko v medijih zasledili nasvete, kako bi odrasli preprečili, da v poletni vročini v avtomobilih ne bi pozabljali otrok. Priznam, da so me ti nasveti sprva šokirali, ko pa so se čustva pomirila, sem spoznala, da je to le odraz sedanjega časa. Mediji se v vsebino niso poglobljali, meni pa se je kar naprej zastavljalo vprašanje, kaj je pravzaprav več vredno, kaj nam je pomembno. Nasveti namreč dajejo prednost stvarjem in ne živim bitjem. Sporočajo mi, da na telefon, torbico ne bom pozabila, zato naj to v avtomobilu pustim poleg (svojega) otroka. Po telefon se bom namreč hitro vrnila, takrat bom morda opazila še, da sem v avtu (za)pustila tudi otroka. Vse

Otroke je treba navajati na samostojnost. Otrok namreč potrebuje občutek, da mu starši zaupajo. Potrebuje potrditev, da zmore.

to v času neoliberalizma, ki istočasno sporoča, da je otrok neprecenljiv, je središče »sveta in naše pozornosti« in da zanj noben produkt ni dovolj dober. Otroci so še kako potrošniško zanimivi ves čas, tudi v času po pouku ali v času šolskih počitnic, ko so za njih na razpolago številni projekti počitniškega varstva. Katerih programov se bo otrok udeležil, je odvisno od številnih dejavnikov, dejstvo pa je, da otroci ostajajo sami doma, in to ne zgolj med šolskimi počitnicami.

Kdaj lahko otrok ostane sam doma

Kdaj pravzaprav lahko otrok ostane sam doma, se zdi 'zvito' vprašanje, odgovor nanj pa ni enoznačen. Nekaj pa je gotovo: dojenčkov, zelo majhnih otrok ali otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, ne puščamo nikoli samih doma, niti za kratek čas. »Zelo trdno spi in se prav nikoli ne zbudi« ni ustrezen izgovor. Vse preveč nesreč se namreč največkrat zgodi prav doma ali v okolici doma.

Koliko je lahko ali mora biti otrok star, da sploh ostane sam doma? Zdi se, da se vse vrti okoli opredelitve starostne postavke. Zakonodaja o puščanju otrok samih doma ne govori. Po slovenski kazenski zakonodaji je otrok kazensko odgovoren, ko dopolni 14 let, kar pomeni, da od takrat dalje za svoja dejanja odgovarja povsem sam. Laično navedeno pomeni, da če otrok izvrši kaznivo dejanje, zoper njega (ne starša) steče postopek, sprva na policiji, kasneje pa lahko tudi na sodišču. Če se v tematično poglobimo, kaj hitro ugotovimo, da je spolna nedotakljivost otroka opredeljena z mejo 15 let. Zakon o kazenskem postopku otroku nadalje omogoča, da otrok samostojno poda prijavo na zapisnik (npr. na policiji) od svojega 16. leta starosti dalje. Z 18 leti pridobi volilno pravico, in če želi, se lahko zaposli že bistveno prej. Še pred polnoletnostjo se lahko tudi poroči ali sklene zakonsko zvezo, če se s tem strinjajo njegovi starši, za kar lahko hudomušno pripomnimo zgolj, da gre v tem primeru le še

za spomin ne neko preteklo zgodovinsko obdobje.

Vrnimo se k naši osrednji tematiki in se še bolj poglobimo v starostno postavko. V osnovni šoli se pričakuje, da otroka v prvem razredu v šolo pripelje in iz nje odpelje odrasla oseba. Od drugega razreda dalje lahko otrok v šolo prihaja in jo zapušča samostojno. Po predhodnem pisnem obvestilu in podpisu odrasle osebe otroka od 2. razreda dalje lahko prevzema starejši sorojenec, ki je že dopolnil 10 let.

Zakon torej odločitev o tem, kdaj naj otrok ostane sam doma, prepušča staršem. Vse dokler se 'kaj ne zgodi', kajti kazenski zakonik se ukvarja s posledicami. Ko pride do dejanja, dogodka, nezgode ali katere koli druge oblike, zakon prednostno preverja starševsko odgovornost za nastalo situacijo. Zanimarjanje otroka je kazensko opredeljeno v 192. členu KZ-1B. Je bil slučaj, nesreča ali so starši otroka prepustili samega sebi iz osebnih vzvodov? Pred leti je mama pustila svoja dva majhna otroka sama doma in s svojim novim partnerjem za nekaj dni odšla v tujino. Njune krike so na srečo slišali sosede. Otroka sta bila stradana in pomaranče, ki sta jih našla na tleh, sta 'olupila do golega'. Druga mama je otroka pustila sama v stanovanju, oba sta bila osnovnošolca, sama pa živela v drugem stanovanju, resda v bližnjem kraju. Oglašila se je enkrat na teden, prinesla jima je kruh in mleko. Treba se je zavedati, da so starši različno funkcionalno zreli, zato se vsako situacijo preverja individualno. Če se med postopkom ugotovi, da so s svojim ravnanjem otroka ogrozili, ker so ga pustili samega doma, lahko starši/skrbniki za svoje dejanje kazensko odgovarjajo.

Kdaj torej, če je vse prepuščeno presoji staršev? Kot starši se vprašajte, kaj menite, da bi vaš otrok počel doma, ko boste odsotni. Vprašajte se tudi, kdaj boste odsotni (podnevi, ponoči) in za koliko časa. Bi se bil otrok pripravljen soočiti z morebitnim neznanim, nevarnim ali nepričakovanim? Bi se bil sposoben v nevarnosti prav odzvati?

Posebna pozornost naj velja tako osebno-stni zrelosti kot značaju otroka. Kakšna je njegova zrelostna stopnja in kako se odziva v različnih situacijah? Praviloma naj otrok v starosti do 12 let ne bi dlje časa puščali samih doma, saj v kritičnih ali nevarnih situ-

acijah ne bodo znali ali zmogli prav ravnati. O tem, da otrok ostane sam doma, se starši vedno najprej pogovorite z otrokom in odgovorite na njegova vprašanja. Če se otrok boji, izkazuje strah in nelagodje pred tem, da ostane sam doma, ga ne puščajte samega. Preverite, ali obstaja druga odrasla oseba, npr. sosed, znanec ali član družine, ki lahko preveri otroka oz. h kateremu se otrok lahko zateče, če bi bil v stiski. Biti sam doma je lahko 'carsko', prav tako pa je to lahko tudi velika stiska, strah, občutek nemoči ter osamljenost, o čemer otrok ne govori rad. Od njega se pričakuje, da bo »velik, pogumen in samostojen«, pri tem pa ni prostora za izražanje nelagodja. Neka deklica je ostala sama doma. Mama je odšla k frizerju, in ko je v dogovorjenem času še ni bilo, ni pa se oglašala na svoj mobilni telefon, je deklica v strahu za mamo poklicala policijo. S tem ni nič narobe; policisti in mama so 'na vrata' prišli istočasno. Pri frizerju je bila gneča, mama pa ni slišala telefona.

Če se vam zdi, da je nek otrok ostal sam doma, vi pa veste, da to zanj ni dobro, se ne obrnite stran. V obeh prej omejenih primerih so se odzvali sosedje, ki jim je bilo mar. Pozanimajte se, poglejte in povprašajte, ob tem pa se zavedajte, da ni nujno, da gre za zavestno dejanje neodgovornega starša. Lahko se zgodi tudi kaj nepredvidljivega, naključje, lahko se zgodi še kaj hujšega – nesreča, hospitalizacija ali celo najhuje – smrt.

Po pouku

Dotaknimo se še časa po šoli, tistega, ki ga starši radi napolnijo s številnimi dejavnostmi, ter šolskih počitnic. Otroke je treba navajati na samostojnost. Otroku namreč potrebuje občutek, da mu starši zaupajo. Potrebuje potrditev, da zmore. Predvsem šolske počitnice omogočajo umik od šolskih obveznosti, prosti čas, sprostitev in veliko samostojne igre brez vmešavanja kogar koli. Zdaj pa se vprašajte, kako naj otroci to storijo, če vsega tega ne poznajo več.

Predstavniki generacije pred pojavom množične tehnologije se radi spominjamo druženja in iger, neskončnih poletnih potepanj, ko smo se umazani in lačni 'privlekli' domov pozno zvečer – šele ko je mama klicala, naj pridemo na večerjo. Vse to so lepi, nostalgični spomini. Realnost je drugačna in to smo ustvarili sami. Poslušam pogovore drugih staršev in slišim tudi, da se bojijo počitnic, ker »sedaj bo pa otrok dva meseca doma.« Zato sklenejo: »Za vse počitnice ga bomo peljali k starim staršem,« ali pa rečejo: »Meni je najbolje, ko pride na obisk k mojemu sinu, ne eden, temveč več njegovih sošolcev, potem so, kot da jih ni ...« In dodajajo: »Ne pusti mu, da samo igra igrice, jih že doma igra kar naprej.«

Otroke smo usmerjali, njihova življenja smo načrtovali do minute, zdaj pa bi si

želeli miru, časa zase, da osvojijo gozdove, se prepustijo valovom domišljije in si trgajo hlače na drevesih. Sami seveda. Otroci tega ne znajo, teh samostojnih izzivov smo jih oropali. Ne moremo se povsem in takoj umakniti. Otroci nas še malo potrebujejo – ravno toliko, da gremo skupaj z njimi ven, saj se sami tam ne znajdejo več. Naj otroci pripeljejo s seboj še svoje prijatelje. Zanje na začetku pripravimo lov za zakladom, jim pokažemo, kako se spleza na drevo, z njimi ležemo v poletno travo ter opazujemo nebo, jih peljemo do potočka, tam pa jim zgolj namignemo, da se da marsikaj početi. Kmalu ne bodo opazili, da smo blizu, ne bodo se več zanimali za nas. Morda nam bodo ob koncu povedali, kaj vse so naredili, izkopali in kam vse padli. Ne bom pozabila najstnika, ki je ob koncu takšnega dneva dejal, da je bil to zanj najboljši poletni dan. Naša naloga je zdaj le še umik in priprava palačink za zvečer. Kajti če boste 'splanirane' otroke le pustili, se ne bodo šli sami igrati na igrišče, če pa že, bodo s seboj vzeli svoje pametne telefone in čas preživeli ob igrišču, eden poleg drugega, ne da bi se pogledali.

Pomembna je zrelost

Naš čas mladosti in sedanji čas najstnikov se močno razlikujeta. Ne moremo zgolj skopirati preteklega časa in reči otroku, naj gre. Otroci sedanjega časa so radi sami doma; ni nevarnosti, da bi šli sami ven in se ure in ure igrali na dvorišču, v parku ter se družili z vrstniki. Pred kratkim sem opazovala deklici, ki sta prišli na počitnice k starim staršem. Sedeli sta pod drevesi, tudi po več ur skupaj, z rokami na pametnem telefonu. Tehnologija je našim otrokom vse in tega se niso naučili sami.

Se lahko tudi dolgočasijo in dan prelenarijo? Seveda. Vsem nam pripada tudi takšen čas. Takrat lahko dozoriijo najboljše ideje in kreativnost lahko plane navzven.

Kdaj točno lahko ostane otrok sam doma, torej ni odvisno zgolj in samo od dosežene starosti, temveč zrelosti – tako njegove kot njegovega starša. Se še spomnite, s katero vsebino se je pričel ta sestavek? Zakaj so vendar potrebni nasveti? Pravo vprašanje bi moralo biti, kako je sploh mogoče, da otroka pozabiš v avtomobilu. ◀

Foto: Petra Duhannoy